

WORD BEFORE

FREEDOM OF CONSCIENCE –
THE TEST OF THE MATURITY OF
A DEMOCRATIC SOCIETY

Conf. univ. dr. Ieremia RUSU

*Rector, Institutul Teologic Creștin după Evanghelie „Timotheus”
din București
e-mail: ieremiar@gmail.com*

Freedom of conscience is not just an article in international human rights treaties. It is an expression of human dignity and the ability of each individual to think freely, to believe or not to believe, to formulate their own existential meaning. In a world where radicalized discourses and social polarization are intensifying, freedom of conscience becomes an essential indicator of the democratic health of a society.¹

In the tradition of Western modernity, the autonomy of conscience has been perceived as the foundation of political freedom. In the field of freedom of religion, John Locke stated the following: „First, because the care of souls is not committed to the civil magistrate, any more than to other men. It is not committed to him, I say, by God; for it seems that God never gave any man such authority over another, as to compel any to his religion.”²

And Immanuel Kant saw the autonomy of the will as the supreme principle of morality, this being a defining feature of the human being,

1 Jürgen HABERMAS, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy* (Cambridge, MA: MIT Press, 1996), p.82.

2 John LOCKE, *Two Treatises of Government and A Letter Concerning Toleration*, Yale Universitu Press, New Haven, NY, 2003, p. 219.

English text: „First, Because the care of souls is not committed to the civil magistrate, any more than to other men. It is not committed unto him, I say, by God ; because it appears not that God has ever given any such authority to one man over another, as to compel any one to his religion.”

These philosophical foundations were later transposed into the international normative framework. Article 18 of the Universal Declaration of Human Rights enshrines freedom of thought, conscience and religion as a universal right, and the International Covenant on Civil and Political Rights and the European Convention on Human Rights reinforce this protection through binding legal instruments.³

However, a well-founded legislative framework alone does not guarantee the effective exercise of freedom of conscience. In the digital age, freedom of conscience often faces subtle forms of undermining, not through direct censorship, but through subtle mechanisms of influence – from information filtering and amplification of radical discourses to the manipulation of collective perceptions and the institutionalization of digital social control. Therefore, the defense of this fundamental right is no longer the exclusive responsibility of legal institutions, but has become a collective responsibility, involving the entire civil society.⁴

In this context, education asserts itself as a determining factor, not so much through its informative function, but through its role in shaping reflective skills, forming critical thinking, promoting tolerant attitudes, openness to intercultural dialogue and the exchange of ideas between diverse visions. According to the UNESCO Declaration on the Principles of Tolerance, peace cannot exist without respect for freedom of conscience.⁵

Education for freedom means education for pluralism, for a mature and sustainable democracy. In the biblical spirit, inner freedom is linked to responsibility, as the apostle Paul writes: „Where the Spirit of the Lord is, there is freedom” (2 Corinthians 3:17), a freedom that does not oppose the moral law, but fulfills it in personal conscience.

The fundamental dimension of this process lies in the transition of freedom of conscience from the status of a legal norm to that of an authentic, living and effective social experience. Defending freedom of conscience

3 Council of Europe, *European Convention on Human Rights*, Council of Europe, Rome, 1950; United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights*, United Nations, New York 1966.

4 Charles TAYLOR, *The Politics of Recognition. In Multiculturalism and “The Politics of Recognition”*, ed. Amy GUTMANN, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1992, pp. 38–40.

5 UNESCO, *Declaration of Principles on Tolerance*, UNESCO, Paris, 1995, art. 1-2.

means defending the inner space of the human being — that spiritual space where convictions, moral meaning and identity are born. In a global context marked by tensions and fragmentation, this right becomes the key to peaceful coexistence and a stable democratic order. In this sense, the words of the Lord Jesus Christ remain ever relevant: “You will know the truth, and the truth will set you free” (John 8:32).

In this sense, freedom of conscience is not a peripheral right, but the touchstone of democratic depth, a true test of the maturity of a democratic society. It gives democracy axiological substance and moral breath, transforming it from an institutional architecture into a living space of dignity and inner autonomy. When this right is ignored or emptied of content, democracy withers from within, becoming a form without substance — a legal construction without a soul.

CUVÂNT ÎNAINTE

**LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ –
TESTUL MATURITĂȚII UNEI
SOCIETĂȚI DEMOCRATICE**

Conf. univ. dr. Ieremia RUSU

*Rector, Institutul Teologic Creștin după Evanghelie „Timotheus”
din București
e-mail: ieremiar@gmail.com”*

Libertatea de conștiință nu este doar un articol din tratatele internaționale privind drepturile omului. Ea reprezintă expresia demnității umane și a capacității fiecărui individ de a gândi liber, de a crede sau de a nu crede, de a formula propriul sens existențial. Într-o lume în care discursurile radicalizate și polarizarea socială se intensifică, libertatea de conștiință devine un indicator esențial al sănătății democratice a unei societăți.⁶

În tradiția modernității occidentale, autonomia conștiinței a fost percepută ca fundament al libertății politice. În domeniul libertății religiei, John Locke afirma următoarele: „În primul rând, pentru că grija pentru suflete nu este încredințată magistratului civil, la fel cum nu și altor oameni. Nu este încredințată lui, spun eu, de către Dumnezeu; pentru că se pare că Dumnezeu nu a dat vreodată unui om o asemenea autoritate asupra altuia, încât să oblige pe cineva la religia sa.”⁷

Iar Immanuel Kant vedea autonomia voinței ca fiind principiu suprem al moralității, aceasta fiind o trăsătură definitorie a ființei umane.⁸

6 Jürgen HABERMAS, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy* (Cambridge, MA: MIT Press, 1996), p. 82.

7 John LOCKE, *Two Treatises of Government and A Letter Concerning Toleration*, Yale University Press, New Haven, NY, 2003, p. 219.

Textul în engleză: „First, Because the care of souls is not committed to the civil magistrate, any more than to other men. It is not committed unto him, I say, by God ; because it appears not that God has ever given any such authority to one man over another, as to compel any one to his religion.”

8 Immanuel KANT, *Groundwork of the Metaphysic of Morales*, Routledge, New York, 2002, p. 75.

Aceste fundamente filozofice au fost ulterior transpuse în cadrul normativ internațional. Articolul 18 al *Declarației Universale a Drepturilor Omului* consacră libertatea de gândire, conștiință și religie ca drept universal,⁹ iar *Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice* și *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* consolidează această protecție prin intermediul unor instrumente juridice cu caracter obligatoriu.¹⁰

Însă, cadrul legislativ bine fundamentat, de unul singur, nu garantează exercitarea efectivă a libertății de conștiință. În era digitală, libertatea de conștiință se confruntă adesea cu forme subtile de subminare, nu prin cenzură directă, ci prin mecanisme subtile de influențare – de la filtrarea informațională și amplificarea discursurilor radicale până la manipularea percepțiilor colective și instituționalizarea controlului social digital. De aceea, apărarea acestui drept fundamental nu mai este exclusiv responsabilitatea instituțiilor juridice, ci a devenit o responsabilitate colectivă, ce implică întreaga societate civilă.¹¹

În acest context, educația se afirmă ca factor determinant, nu atât prin funcția sa informativă, cât prin rolul său de a modela competențe reflexive, de a forma gândirea critică, de a promova atitudini tolerante, deschiderea către dialog intercultural și schimbul de idei între viziuni diverse. Conform *Declarației UNESCO privind principiile toleranței*, pacea nu poate exista fără respectarea libertății de conștiință.¹²

Educația pentru libertate înseamnă educație pentru pluralism, pentru o democrație matură și sustenabilă. În spirit biblic, libertatea interioară se leagă de responsabilitate, după cum scrie apostolul Pavel: „Unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (2 Corinteni 3:17), o libertate care nu se opune legii morale, ci o împlinește în conștiința personală.

Dimensiunea fundamentală a acestui proces rezidă în trecerea liber-

9 United Nations, *Universal Declaration of Human Rights*, United Nations, New York, 1948, art. 18.

10 Council of Europe, *European Convention on Human Rights*, Council of Europe, Rome, 1950; United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights*, United Nations, New York 1966.

11 Charles TAYLOR, *The Politics of Recognition. In Multiculturalism and “The Politics of Recognition”*, ed. Amy GUTMANN, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1992, pp. 38–40.

12 UNESCO, *Declaration of Principles on Tolerance*, UNESCO, Paris, 1995, art. 1-2.

tății de conștiință de la statutul de normă juridică la acela de experiență socială autentică, vie și efectivă. A apăra libertatea de conștiință înseamnă a apăra spațiul interior al ființei umane — acel spațiu spiritual unde se nasc convingerile, sensul moral și identitatea. Într-un context global marcat de tensiuni și fragmentări, acest drept devine cheia coexistenței pașnice și a unei ordini democratice stabile. În acest sens, cuvintele Domnului Isus Cristos rămân mereu actuale: „Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (Ioan 8:32).

În acest sens, libertatea de conștiință nu este un drept periferic, ci piatra de încercare a profunzimii democratice, un adevărat test al maturității unei societăți democratice. Ea dă democrației substanță axiologică și respirație morală, transformând-o dintr-o arhitectură instituțională într-un spațiu viu al demnității și al autonomiei interioare. Când acest drept este ignorat sau golit de conținut, democrația se ofilește dinlăuntru, devenind o formă fără fond — o construcție juridică fără suflet.